

IOAN MAIORESCU. PROFESORUL ȘI OMUL POLITIC

Laurențiu Puicin

Ion Maiorescu este una dintre personalitățile marcante ale generației pașoptiste, ocupând un loc important în cadrul istoriei și culturii naționale românești.

Reprezentant al celei de-a doua generații de cărturari și oameni politici ai Școlii Ardelene, având preocupări multiple în domeniul istoriei, literaturii, filologiei, școlii.

Climatul politic și social instabil și viața zbuciumată au făcut ca mărturiile referitoare la activitatea sa laborioasă desfășurată în sfera învățământului, culturii, al relațiilor politico-diplomatice și luptei revoluționare, să fie numeroase, însă extrem de împrăștiate. Iată de ce Ioan Maiorescu s-a aflat uneori într-un plan secundar, față de marile figuri istorice ale epocii sale. Reinterpretarea informațiilor istorice mai vechi și descoperirea unor noi documente, au impus, însă, în prim plan, figura revoluționarului transilvănean.

Viața și cariera sa au făcut obiectul unor studii și lucrări remarcabile. Ele vizează însă o anumită latură, axându-se fie pe activitatea revoluționară, fie pe cea pedagogică sau filologico-lingvistică.

Desigur că este departe de noi pretenția de a realiza în aceste rânduri o analiză amănunțită a tuturor aspectelor legate de personalitatea extrem de complexă și fascinantă a lui Ioan Maiorescu. Vom încerca numai să punctăm câteva repere importante ale biografiei sale și să subliniem, odată în plus, exemplul unei existențe dedicate mișcării de emancipare politică și socială, ridicării și unirii prin cultură a poporului român, în perspectiva realizării idealului național – statul unitar.

Ioan Maiorescu s-a născut la 28 ianuarie 1811, în satul Bucerdea Grânoasă, din apropierea orașului Blaj, într-o familie de iobagi¹. Tatăl său se numea Trifu, dar se înrudea dinspre mamă cu Petru Maior², ceea ce explică

1. Ștefan Meteș, Din relațiile și corespondența poetului Gheorghe Sion cu contemporanii săi, Cluj 1939, p. 134 și I. Mușlea, Ioan Maiorescu, despre nașterea și copilăria sa, (fragment dintr-o scrisoare inedită) în „Gând românesc”, 1938, nr. 5-9, p.323.

2. Coriolan Suciuc, Din tinerețea lui Ioan Trifu, alias Maiorescu. De ce a trecut în țară?, (după documente inedite). Extras din „Societatea de mâine”, 1927, nr. 19, p. 251.

gestul tânărului Ioan de a-și schimba mai târziu numele în Maiorescu³. Există unele supoziții potrivit cărora pe linie paternă el se înrudea și cu Inochentie Micu⁴.

A urmat cursurile școlii din satul natal și apoi a trecut în marele centru spiritual pe care l-a reprezentat orașul Blaj. Viața culturală și politică a Blajului a avut o influență definitorie asupra formării personalității lui Ioan Maiorescu, însuflându-i dorința de a lupta pentru apărarea și promovarea limbii și culturii române, arătându-i că este de datoria sa să se alătore liderilor politici ai mișcării naționale.

În anul 1835, după absolvirea seminarului din Pesta, el este sfințit ca preot și apoi cu sprijinul episcopului Lemeny primește o bursă la Viena pentru a-și lua doctoratul⁵. Aici a legat o strânsă prietenie cu Ioan Popasu, viitorul episcop al Caransebeșului, precum și cu frații Hurmuzachi⁶. Contactul cu iluminismul german avut o influență deosebită în modelarea viitoarei concepții filosofice și politice a lui Maiorescu. Totodată, paralel cu teologia a urmat cursuri de istorie și filologie⁷.

Încă din 1834 începuse să publice articole de istorie în revista *Biblioteca românească* pe care o edita la Buda, Zaharia Carcalechi⁸. Legăturile cu Zaharia Carcalechi, Damaschin Bojincă și alții demonstrează faptul că tânărul Ioan Trifu s-a angrenat în mișcarea politică ce viza desăvârșirea unității politice a românilor. Acesta se numără acum printre membrii *Societății secrete* inițiată la Sibiu de polonezul Adolf David⁹.

Anul 1836 a însemnat începutul unei noi perioade în viața și cariera sa. El își schimbă numele în Maiorescu și renunțând la statutul de preot trece munții în Țara Românească pentru a intra în rândul profesorilor și oamenilor politici români din Principate. Avându-l ca înaintaș ilustru pe Gheorghe Lazăr, Ioan Maiorescu venea să-și dea "tributul pe altarul patriei"¹⁰ după cum însuși mărturisea într-o scrisoare adresată episcopului Lemeny. Tot acum se va căsători cu Maria Popasu, căsătorie din care vor rezulta doi copii: Titu Maiorescu și Emilia Humpel.

3. Ibidem.

4. Ionel Chiriță, 175 de ani de la nașterea lui Ioan Maiorescu, în „Transilvania”, 1986, 15, nr. 11 p.27.

5. Coriolan Suci, op. cit., p. 252.

6. Ibidem.

7. Iosif Popovici, Ioan Maiorescu, în „Transilvania”, 1911, XLII, p. 760.

8. N. Bănescu, V. Mihăilescu, Ioan Maiorescu. Scriere comemorativă cu prilejul centenarului nașterii lui 1811-1911, București, 1912, p. 4.

9. Cornelia Bodea, Lupta românilor pentru unitatea națională 1834-1848, București, 1967, p. 7.

10. Coriolan Suci, op.cit., p. 254.

În toamna lui 1836, Ioan Trifu-Maioreșcu era numit la recomandarea lui Petrachê Poenaru, fostul secretar al lui Tudor Vladimirescu și director al Eforiei Școlilor, profesor la școala din Cerneți¹¹. Orașul Cerneți era în această perioadă o așezare importantă a Olteniei și fusese unul din centrele pandurilor. Cu toate acestea starea școlii românești de aici era dezastroasă atât din punct de vedere fizic, clădirea fiind o ruină cât și în ceea ce privește organizarea învățământului în limba română¹².

Profesor cu o mare vocație, bun cunoscător al mijloacelor didactice pe care experiența statelor civilizate din vestul Europei le consacrase, Maioreșcu a obținut rezultate strălucite, care au făcut ca în anul următor, 1837-1838, să fie numit director și inspector al Școlii centrale din Craiova¹³. În această funcție va avea succese importante cum au fost construirea unei noi clădiri a Școlii Centrale în 1842, constituirea unei biblioteci renumită astăzi pentru fondul său valoros de carte, etc.

Format în spiritul sobru și sever al școlii austriece și adept declarat al principiilor riguroase de filosofie kantiană, Ioan Maioreșcu a fost neplăcut surprins de climatul social și cultural viciat din Principatele Române din această perioadă. Fire autorizată, înzestrat cu un spirit polemic ascuțit, de o franchețe neobișnuită și beneficiind de o cultură solidă el va combate atât pozițiile ultraconservatorilor care respingeau noul, cât și frenezia celor dispuși să renunțe în totalitate la ceea ce este vechi. Inspectând școlile private românești din Craiova, avea să constate cu stupeoare că nici unul dintre dascăli nu întrunea condițiile necesare pentru a face parte din corpul profesoral. Despre cel mai înzestrat din punct de vedere intelectual dintre ei se menționează în raportul întocmit cu acest prilej: "... cunoaște adunarea, scăderea și înmulțirea în practică, dar nu în teorie. Împărțirea nicidecum..."¹⁴.

Indignat, trimite la 11 februarie 1838, o scrisoare vechiului său prieten George Bariț, pe care acesta o va publica în „Foaie pentru minte, inimă și literatură”¹⁵. În acest articol reproșează obștei profesorale lipsa pregătirii și conștiinței profesionale punând acest lucru pe seama absenței patriotismului și a spiritului național autentic. Făcute sub impresia momentului unele dintre afirmațiile sale sunt deosebit de dure mai ales în ceea ce-i privește pe cei care se ocupau de problema limbii: „... aici toți vor să-și arate talentele, târând sărmana limbă și silind-o în toate părțile ca pe un cal orb de căpăstru... o netezesc și o piaptână până ce-i trag și pielea: apoi îi dau alta...”¹⁶.

11. N. Bănescu, V. Mihăilescu, op. cit., p. 10.

12. Ibidem, p. 11.

13. „Ioan Maioreșcu”, anul III, nr. 7-8, sept.-octombrie, 1933. Revista elevilor liceului Carol I din Craiova.

14. N. Bănescu, V. Mihăilescu, op.cit., p. 21.

15. „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, nr. 16 din 16 aprilie 1938.

16. Ibidem.

Datorită acestei scrisori Ioan Maiorescu avea să fie pus într-o situație extrem de delicată. Suspendat din învățământ ca urmare a plângerii profesorilor bucureșteni, cărora în mod surprinzător li s-a alăturat și Aaron Florian care îi era prieten, victimă unei virulente campanii de presă orchestrate de Ion Heliade Rădulescu, care s-a simțit direct vizat de criticile aduse în problema limbii, el avea să fie reprimat în post numai grație intervenției lui Petrache Poenaru¹⁷ și a semnării unei scrisori de retractare¹⁸.

Măhnit, Maiorescu îi scria lui George Bariț: „... n-am venit pentru mine în pământul acesta. Tu știi bine. Am venit ca să lucrez și eu pentru renașterea neamului”¹⁹.

Consecvent principiilor sale v-a continua însă să-și susțină cu argumente solide, punctul de vedere. Chiar în acel an, în cadrul discursului rostit la încheierea anului școlar 1837-1838 la Școala Centrală din Craiova, condamnă atitudinea profesorilor care foloseau franceza în locul limbii române în procesul de predare, precum și nepăsarea celor care îi angajau ca dascăli particulari, subliniind necesitatea rezolvării unor probleme majore ale învățământului, cum ar fi: schimbarea atitudinii diferitelor categorii sociale față de școală, corelarea raportului dintre învățământ și cerințele societății, colaborarea dintre școală și familie²⁰.

În corespondența permanentă pe care o avea cu Bariț la Brașov, Ioan Maiorescu se plânga de izolarea intelectuală la care îl condamna orașul în care era profesor și, cu spiritul de acțiune ce-i era propriu, propunea crearea unui *Organ național* de presă care să fie apolitic și să constituie peste „granițe” un instrument de coeziune morală și culturală românească²¹.

Dacă acest proiect a eșuat, el va reuși să pună în practică un altul și anume înființarea unei *Societăți* a elitei intelectuale din Craiova, adevărată precursoră a *Junimii*²². Deși datorită activităților sociale și culturale ale *Societății* membrii săi au făcut progrese intelectuale remarcabile²³, este cert că ea nu avea numai scopuri literale ci și politice, fiind asemănătoare *Societății Filarmonice* din București. I.C. Filitti afirma că „societatea de peste Olt” era o imagine redusă a celei din capitală²⁴.

17. V. A. Urechia, *Istoria Școalelor*, București, 1892, vol.II, p.6-9.

18. „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, nr.24, din iunie 1838.

19. George Bariț și contemporanii săi. Corespondență primită de la Aaron Florian, August Treboniu Laurian și Ioan Maiorescu. Studii și documente. Ediție îngrijită de Ștefan Pascu, Iosif Pervain și Titus Mțar. vol. I, București, 1973, p.212.

20. Marin Stoica, Ioan Maiorescu, București, 1967, p.13.

21. George Bariț și contemporanii săi, p.218-219.

22. N. Bănescu, V. Mihăilescu, op.cit., p.43.

23. Ibidem, p.41-42.

24. I.C. Filitti, *Domniile române sub Regulamentul organic 1834-1848*, București, 1915, p.255.

Implicarea politică nu numai culturală a nucleului de intelectuali craioveni este demonstrată și de graba cu care acest grup s-a dizolvat în momentul în care unul dintre participanți, Chiriță Barbu, supărat de numirea lui Maiorescu în rangul de serdar, funcție la care aspira, a părăsit rândurile *Societății*, amenințând cu informarea autorităților²⁵.

Ioan Maiorescu a avut de altfel în permanență strânse contacte cu revoluționarii care luptau împotriva Regulamentului Organic și a absolutismului luminat din Imperiul habsburgic, care nu ofereau nici unul nici altul cadre politice satisfăcătoare pentru dezvoltarea națiunii române. Însăși trecerea sa în Țara Românească a avut probabil scopul de a întări legăturile dintre membrii mișcării de regenerare națională²⁶. În anul 1842 va fi demis din învățământ și expulzat ca urmare, după toate probabilitățile, a apartenenței sale la grupul condus de D. Filipescu²⁷.

După o scurtă perioadă petrecută la Brașov, unde s-a ocupat cu studiile de istorie și filologie la care a lucrat în permanență, la începutul noului an școlar va fi chemat profesor la Iași, în Moldova, problema reorganizării învățământului punându-se la fel de acut ca și în Țara Românească.

Prezența lui Ioan Maiorescu ca profesor de istorie în capitala Moldovei este de scurtă durată (1842-1843), dar are o importanță deosebită, în plan cultural și național. El se numără printre membrii consiliului academic, care în vara anului 1843, au reorganizat învățământul moldovean²⁸. Grație acestei reorganizări, „istoria patriei” a devenit obiect de studiu în școlile de toate gradele, începând cu anul școlar 1843-1844²⁹.

Oficializarea „istoriei patriei” la clasele de filosofie, prin numirea temporară a lui Ioan Maiorescu la Academia Mihăileană, ca „profesor de istorie universală și a patriei”, avea să-l stimuleze pe Mihail Kogălniceanu în dorința sa de a preda istoria națională³⁰.

Dar anul 1842-1843 este semnificativ pentru cariera dascălului ardelean și din perspectiva realizării științifice în domeniul istoriei și lingvisticii.

Deși nu reușise să termine publicarea „Istoriei românilor” în „Biblioteca românească”³¹, colaborarea sa cu revista lui Zaharia Carcalechi nu a încetat, el

25. N. Bănescu, V. Mihăilescu, op.cit., p.43.

26. Aurelia Florescu, Dacoromânia. Idealul național al tuturor românilor în revoluția de la 1848, Craiova, 1992, p.27.

27. Ibidem, p.34.

28. Vasile Cristian, Ioan Maiorescu profesor de istorie la Iași (1842-1843), în „Cercetări istorice”, VIII (serie nouă), Iași, 1977, p.323.

29. Idem, Cursul de istorie națională a lui Mihail Kogălniceanu. Date noi și precizări, în „Anuarul Institutului de istorie și arheologie A.D. Xenopol”, IX, Iași, 1972, p.266-267.

30. Ibidem, p.267.

31. N. Bănescu, V. Mihăilescu, op.cit., p.4.

fiind se pare autorul și a altor studii cum sunt „Dialog între doi români, unul muntean și altul moldovean”, „Dialog despre literatura românească din Moldova”, sau „Dialog între un italian și un român”³².

Ca toți marii cărturari ai vremii Ioan Maiorescu s-a preocupat mereu de problemele cele mai controversate ale epocii: originea poporului și a limbii române, continuitatea sa în spațiul carpato-danubiano-pontic, înlocuirea alfabetului chirilic cu cel latin, etc.

Pe lângă unele opinii greșite, determinate de dorința sa de a găsi argumente ale punctelor de vedere latiniste, ce vor fi corectate mai târziu de fiul său Titu Maiorescu din cea de a treia generație de cărturari ardeleni, care a fost sortită să devină „nu numai dușmanul latinismului ci și grogarul său istoric”³³, studiile lui Ioan Maiorescu cuprind observații importante pentru istoria culturii române, mai ales în domeniul istoriografic.

În 1838 el trimite la Brașov studiul „Asupra ortografiei române”³⁴, care constituie un răspuns la dezbaterile asupra ortografiei purtate în revista lui Bariț și care a oferit lui I.H. Rădulescu prilejul de a se răfui cu autorul, care îl acuza în cursul aceluiași an de diletantism în problema limbii³⁵.

Anul 1842 va fi extrem de profic. Respectând în mod ireproșabil deontologia profesională, Ioan Maiorescu va redacta la catedra Seminarului de la Socola, un curs de istorie antică de un nivel academic, care nu este numai o modalitate de dezvoltare a culturii generale, ci și un instrument de educație patriotică, tratând istoria universală, de pe pozițiile propriei comunități naționale³⁶. Tot lui îi aparține și primul curs de istorie românească făcut la Iași³⁷, ceea ce a alimentat ipoteza potrivit căreia ar fi predat și la Craiova un curs asemănător de „Istoria Țării Românești”³⁸. Superioritatea sa în materie de istorie, este dată de faptul că este un bun cunoscător al izvoarelor: „Eu istoria o lucru din izvoare ...”³⁹, spunea el încă cu ocazia primului studiu publicat. În 1842 Maiorescu a publicat studiul „Despre vechimea românilor în Ardeal și deosebit în pământul ce se zice „Fundus regius”, adică pământul săsesc, în care combate

32. Vasile Cristian, Ioan Maiorescu, profesor de istorie la Iași, p.311.

33. Eugen Lovinescu, Titu Maiorescu, București, p.9.

34. „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, nr.23,24,25, decembrie 1938, apud. N.A. Ursu, Precupările lingvistice ale lui Ioan Maiorescu în „Studii și cercetări științifice”, filologie, anul XII, fasc. II, Iași, 1961, p.205-210.

35. Ibidem, p.210.

36. Vasile Cristian, Cursul de istorie universală al lui Ioan Maiorescu, în „Anuarul Institutului de istorie și arheologie A.D. Xenopol”, Iași, 1984, p.339-350.

37. Idem, Ioan Maiorescu profesor de istorie la Iași, p.319.

38. Ibidem.

39. N. Bănescu, V. Mihăilescu, op.cit., p.94.

un articol al lui Martin Schnell și demonstrează că Transilvania, inclusiv zona de la Hațeg și până în Țara Bârsei a fost în permanență locuită de români⁴⁰. În același an apare și articolul „Domnul Dr. St. Ludwig Roth și Românii ardeleni înaintea dumnealui, în privință despre zbieretele maghiarilor despre panslavism”, în care se respinge teza istoricului sas că românii „după origină sunt slavi”⁴¹.

Pe când se afla la Iași, el ia cunoștință de critica adusă autorilor „Lexiconului” de la Buda de către Grigore Papadopolu; profesor de greacă la Colegiul Sf. Sava și replică în lucrarea „Antipapadopolu sau autorii dicționarului de Buda apărați în contra domnului Gr. Papadopolu”⁴², demonstrând importanța controversatului lexicon pentru cunoașterea limbii române de către savanții străini.

Deși activitatea lui Ioan Maiorescu la Iași a fost pe deplin apreciată, dovada constituind-o numirea sa la Academia Mihăileană⁴³, pe fondul unor neînțelegeri cu rectorul Seminarului Filaret Scriban care îl acuza de misionarism catolic și în condițiile venirii pe tron în Țara Românească, a lui Gheorghe Bibescu cu care el se afla în bune relații, el se reîntoarce la Craiova. În luna august 1843, se va întâlni cu Bibescu la București, în urma discuțiilor purtate, încrederea lui Maiorescu în patriotismul și calitățile de conducător ale domnului muntean sporind până la o apreciere exagerată a acestora, așa cum se va dovedi ulterior.

În perioada 1843-1848, el și-a continuat munca de organizare și dezvoltare a învățământului, în condițiile frământărilor sociale și politice care bulversează societatea românească. În „Despre studiul limbilor clasice. Cuvânt scolastic, zis în 29 iunie 1846 cu prilejul împărțirii premiilor la Școala Centrală din Craiova de inspectorul școlii Ioan Maiorescu” este formulată practic într-o formă embrionară teoria „formeii fără fond”, preluată apoi și strălucit dezvoltată de către Titu Maiorescu⁴⁴. Pe această linie, a preocupărilor științifice în 1845 redactează „Anti-Scheaul, adecă o înfruntătură dată unui român care voește a ne face Schiai sau sloveni”. Articolul publicat în 1847⁴⁵, răspundea unei deziderații a lui Filaret Scriban, care erijându-se în veșnic apărător al ortodoxiei, combătea originea latină a limbii române, demonstrându-se romanitatea structurii gramaticale a limbii noastre, într-o manieră ireproșabilă.

40. Ibidem, p.105.

41. Ibidem, p.109.

42. „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, nr.11,12,13, martie 1843, apud. N.A. Ursu, op. cit., p.211.

43. Vasile Cristian, Ioan Maiorescu, profesor de istorie la Iași, p.322.

44. Ovidiu Ghidirmic, Maiorescianismul – dimensiune a culturii naționale, în „Arhivele Olteniei”, București, 1989, p.215 și urm.

45. „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, nr.1, 6 ianuarie 1847.

În anul 1848 începe, la Brașov, editarea unor „Studii asupra limbii române”, dedicate lui Simion Bărnuțiu⁴⁶. Dincolo de exagerările latiniste, Ioan Măiorescu are meritul de a fi primul savant care a difuzat și a încercat să aplice metoda comparativ-istorică în studiul istoric al limbii române⁴⁷. Mai știm deasemenea că a lucrat înainte de 1848, la o „Istorie a patriei”, dar materialele s-au pierdut, în prezent existând chiar ipoteza că „Istoria” lui Al. Papiu Ilarian, ar fi fost elaborată de Ioan Măiorescu⁴⁸.

Deasemenea, el a plănuț să editeze, începând cu anul 1844, la Craiova o gazetă politică și liberală, care să nu fie supusă cenzurii, însă autoritățile au respins ideea⁴⁹.

Pe plan politic, în perioada imediat premergătoare izbucnirii revoluției, evenimentele se precipită. Prin intermediul lui Gheorghe Magheru, cu care era bun prieten Ioan Măiorescu, s-a alăturat viitorilor lideri ai revoluției din Țara Românească⁵⁰. Împreună cu aceștia, avea să elaboreze un plan de constituire a unui stat național român unitar și independent condus de o monarhie constituțională ereditară, idee care a fost concretizată în cuprinsul unui document, așa-numitul – „Memorandum dacic”.

Conținutul acestui document, despre care existau două mărturii, una oferită de colonelul Ion Voinescu I⁵¹ și o alta de către George Bariț⁵² a devenit cunoscut odată cu descoperirea a două documente atribuite lui Ioan Măiorescu care au fost numite Programul și Proclamația de la Craiova⁵³, dintre care primul ar constitui de fapt ciorna amintitului memorandum⁵⁴. „Memorandumul dacic” se pare că a fost înmănat lui Gherghe Bibescu în ziua de 11 aprilie 1848⁵⁵.

După declanșarea revoluției Măiorescu și-ar fi dorit să meargă în Transilvania, dar a fost reținut de către Comitetul revoluționar din București⁵⁶, el fiind

46. N.A. Ursu, op. cit., p. 212.

47. Ibidem, p. 215.

48. Florescu Aurelia, op.cit., p. 18.

49. Nicolae Andrei, Ani de lumină. Istoria liceului Nicolae Bălcescu, Craiova, 1826-1876, Craiova, 1976, p. 335.

50. Ioan Lupaș, Ioan Măiorescu., Despre activitatea sa politică, în „Convorbiri literare” XLIV, pg. 155; vezi și Titu Măiorescu, Scrisori din anii 1848-1852, în „Convorbiri literare” XXXII, p. 392.

51. Ion Voinescu I, Notițe istorice asupra României de la 1821-1866, apud. Cornelia Bodea, op.cit., p. 127.

52. George Bariț, Părți alese din istoria Transilvaniei, Sibiu 1891, vezi și Idem, Ideea Dacoromâniei, ediție îngrijită de Mircea Valer Stanciu, Brașov 1993, în seria „Noua Gazetă de Transilvania”, p. 23-25.

53. Aurelia Florescu, op.cit., p. 49 și urm.

54. Ibidem, p. 62.

55. Ibidem, p. 58.

56. Paul Barbu, Ioan Măiorescu – activitatea sa politică și diplomatică, în „Revista de istorie”, tom 41, nr. 4, 1988. p. 420.

dealtfel liderul unui Comitet provizoriu ce urma să joace un rol important în derularea evenimentelor revoluționare nu numai în Craiova, ci în întreaga Oltenie⁵⁷. Acest comitet și-a făcut pe deplin datoria dejucând planurile cârmuitorului județului Iancu Bibescu și ale maiorului Ștefan Vlădoianu de a se opune cu armele intrării în oraș a guvernului de la Izlaz și a celor care îi însoțeau⁵⁸. Contrarevoluționarii din Craiova îl socoteau pe Ioan Maiorescu „capul răutăților” și se pare că au existat chiar tentative eșuate de a-l asasina⁵⁹. Guvernului provizoriu i s-a făcut o primire triumfală la intrarea în capitala Olteniei, Proclamația de la Izlaz fiind citită în sala de festivități a Școlii Centrale de către I.H. Rădulescu pentru notabilitățile orașului, iar pentru mulțimea care nu a încăput în sală de către Ioan Maiorescu care pentru a se face auzit a folosit drept tribună improvizată un copac⁶⁰. Există supoziția că nu ar fi citit Proclamația de la Izlaz, ci propria Proclamație al cărei original a fost descoperit de curând⁶¹. Ca fost apropiat al familiei Bibescu și abil diplomat Ioan Maiorescu a primit misiunea de a-i comunica domnului hotărârile adunării de la Izlaz și ale guvernului provizoriu. El avea însă să ajungă la București după abdicarea și fuga acestuia la Brașov. În scurt timp v-a primi o altă misiune. După izbucnirea revoluției în Muntenia importanța Sibiului, atât pentru realizarea unei înțelegeri între românii de pe ambele versante ale Carpaților cât și pentru stabilirea de contacte prin intermediul comandamentului austriac cu autoritățile de la Viena în scopul dobândirii de sprijin pentru respingerea unei eventuale agresiuni rusești, a devenit vitală.

Ioan Maiorescu a fost desemnat reprezentant al guvernului Țării Românești și la Sibiu și a purtat negocieri cu adjunctul generalului Anton Puchner, însă fără a avea succesul dorit. Din Sibiu a urmărit cu mare atenție mersul evenimentelor de la București, modul în care se aplicau reformele înnoitoare preconizate⁶² și propunea constituirea cât mai rapidă a unei forțe armate românești prin înrolarea voluntarilor, organizarea apărării interne, etc, acestei forțe urmând să i se alătore și regimentele grănicerești din Transilvania. Pentru a scăpa de izolare, Maiorescu sugera guvernului intensificarea acțiunilor diplomatice prin trimiterea de emisari în toate marile capitale, dar mai ales la Viena și la Franckfurt⁶³. În misiunile din capitalele germane recomanda să fie trimiși

57. Documente privind revoluția de la 1848 în Țările Române, București, 1983, pg.IX.

58. Nicolae Andrei, Ioan Maiorescu și revoluția de la 1848, în „Din viața școlii Doljului”, Craiova, 1973, p.105-118.

59. Titu Maiorescu, Scrisori, în „Convorbiri literare” XXXV, p.10.

60. N. Bănescu, V. Mihăilescu, op. cit., p. 153.

61. Aurelia Florescu, op.cit., p.57-58.

62. Paul Barbu, op. cit., p.423.

63. N. Bănescu, V. Mihăilescu, op.cit., p.171-172.

români „născuți în Transilvania în care austriecii au mai multă încredere și care sunt mai familiari cu trebile Austriei”⁶⁴.

La 22 iulie guvernul provizoriu îi dădea o scrisoare de acreditare lui Ioan Maiorescu investindu-l cu largi prerogative⁶⁵. Ajuns la Franckfurt la 23 august și fiind primit potrivit uzanțelor diplomatice, el a declanșat o acțiune susținută menită să convingă pe membrii parlamentului german de necesitatea păstrării independenței principatelor și a constituirii unui stat român în granițele vechii Dacii. În condițiile intervenției trupelor otomane de la București diplomatul român înaintează forului un proiect potrivit căruia Austria, în schimbul posesiunilor pe care le-ar fi cedat Italiei, să unească Muntenia, Moldova, Basarabia, Transilvania și Bucovina, într-un regat, cu un principe austriac și sub suveranitatea Germaniei, într-o confederație liberală, Turcia urmând să fie despăgubită prin capitalizarea tributului⁶⁶.

Deși demersul lui Ioan Maiorescu a fost privit favorabil el nu a putut fi concretizat deoarece Parlamentul de la Franckfurt nu s-a putut impune în rândul statelor germane și a fost dizolvat cu forța de regele Prusiei. Cauza națională românească a făcut însă progrese importante prin propagarea ei în rândul cercurilor politice liberale din Germania și a opiniei publice europene.

În plus, ideea federalizării lansată de diplomatul român va avea continuitate și importanță deosebită în cadrul mișcării naționale, fiind preluată și dezvoltată și de alți oameni politici, cel mai cunoscut dintre aceștia fiind Alexandru Vaida-Voevod.

După reprimarea revoluției din Țara Românească, Maiorescu, om politic realist, a înțeles că unirea deplină a provinciilor istorice românești nu mai era un obiectiv de practică politică curentă ci unul de perspectivă și și-a concentrat eforturile pentru a reuși să obțină formarea a două corpuri politice naționale, unul rezultat din unirea provinciilor românești din Austria și un altul prin unirea Moldovei cu Muntenia, acestea urmând să fuzioneze în momentul în care cadrul istoric internațional s-ar fi dovedit favorabil. În aceste condiții el a renunțat la calitatea de „Plenipotent al Principatelor Danubiene”, pentru a se alătura la Viena delegației românilor transilvăneni, care la 13/25 februarie 1849 la Olmutz susținea, prin vocea lui Andrei Șaguna, legitimitatea constituirii națiunii române într-un singur corp statal în cadrul monarhiei. Se cerea împăratului să consfințească noua stare de lucruri prin adăugarea la titulatura monarhică a titlului de duce al românilor. Deasemenea se revendica dreptul de folosire a limbii române în administrație, reprezentare română în parlament, etc⁶⁷.

64. Ibidem.

65. Dan Berindei, *Din începuturile diplomației românești moderne*, București, 1965, p.65-66.

66. Paul Barbu, op. cit., p.425.

67. Nicolae Popea, *Memorialul arhiepiscopului și mitropolitului Andrei baron de Șaguna*, Sibiu, 1889.

Ioan Maiorescu este prim coautor al textului⁶⁸ dar nu semnează, temându-se de reacția împăratului față de un fost reprezentant al unui guvern revoluționar⁶⁹. A redactat și semnat alte petiții și cereri precum și memoriul suplimentar explicativ care a însoțit textul documentului de la Olmutz și a circulat în toate teritoriile românești din imperiu⁷⁰. Demersul românilor a eșuat pe de o parte datorită cupidității Curții imperiale, pe de o parte, pe de alta datorită faptului că delegații acționaseră prea târziu, ignorând sfaturile lui Maiorescu de a se grăbi⁷¹.

În perioada care urmează promulgării Constituției octoate delegația română a înaintat numeroase proteste și petiții cercurilor decizionale imperiale, Ioan Maiorescu distingându-se în prim planul acestor acțiuni, lucru care l-a adus în postura de a fi „adevăratul îndrumător al politicii românilor din imperiul habsburgic în anii 1849-1850”⁷².

După plecarea reprezentanților oficiali ai românilor alungați din capitala imperiului, el a rămas ca funcționar la Ministerul Justiției, continuând să susțină drepturile istorice ale poporului român, pe diverse căi și mai ales în presă. A avut un contact permanent cu țara, preocupându-se de diferite probleme cum ar fi sprijinirea negustorilor români din Brașov, a construirii catedralei ortodoxe din Sibiu, etc.

Activitatea sa este parte integrantă a celei desfășurată de întreaga emigrație românească, el încercând prin articole istorice, polemice, politice să atragă atenția și să facă cunoscute opiniei publice europene aspirațiile naționale românești.

În perioada războiului Crimeii, Maiorescu duce o campanie susținută în cele mai prestigioase ziare ale epocii: *Konische Zeitung*, *Wonderer*, *Ost-deutsche Post* etc, în favoarea unirii Moldovei cu Muntenia. Toate acestea corelate cu legăturile strânse întreținute de profesorul transilvănean cu membrii partidei unioniste au atras atenția poliției și autorităților austriece care l-au expulzat la 14 mai 1856⁷³.

Imediat după încetarea misiunii sale la Viena, domnitorul Barbu Știrbei îi oferă un post în învățământ și dreptul de naturalizare în Țara Românească oferindu-i și o sumă de bani pentru a-și trata afecțiunea de ficat de care suferea⁷⁴. Ioan Maiorescu preferă însă să folosească fondurile pentru a face

68. Cornelia Bodea, op.cit., anexa 89, p.347.

69. Ibidem.

70. Ibidem, p.194.

71. Ibidem, p.193.

72. Silviu Dragomir, Din corespondența dascălilor ardeleni în 1848, în vol. Omagiu lui Ion Bianu, București, 1927, p.169.

73. Pavel Teodor, Ioan Maiorescu în lupta pentru unitatea și suveranitatea națională, în „Transilvania”, Sibiu, 1976, nr.8, p.30.

74. N. Bănescu, V. Mihăilescu, op.cit., p.77.

cercetări lingvistice, istorice și etnografice asupra românilor din Istria. Observațiile i-au fost publicate de fiul său în volumul **Itinerar în Istria și vocabular istriano-român**, Iași, 1874.

Mai există și alte două versiuni asupra vizitei lui la românii istrieni, nesuținute însă până în prezent de documente. Prima ipoteză este aceea că Maiorescu ar fi mers în Istria cu scopuri confederative austriece⁷⁵, lucru puțin probabil având în vedere recenta atitudine ostilă a administrației austriece și a doua potrivit căreia a fost trimis de guvernul de la București pentru a cerceta această ramură a românilor⁷⁶. În a doua jumătate a anului 1858 el vine la București pentru a-și ocupa postul, dar caimacamul Alexandru Ghica, vechiul său inamic, nu pierde prilejul de a-și plăti polițele și îl expulzează din nou, condamnându-l la exil⁷⁷.

La scurt timp de la dubla alegere a lui A.I. Cuza, Ioan Maiorescu este rechemat în țară, iar la 14 octombrie 1859 este numit director al Eforiei Școlilor⁷⁸. În această funcție avea să-și probeze calitățile de mare pedagog și excelent organizator. Acordând factorului cultural rolul primordial în dezvoltarea socială și considerând școala ca fiind principalul mijloc de dezvoltare a culturii și unității limbii s-a preocupat de organizarea ei în sistem modern cu învățământ primar, secundar și superior la care se adauga academia. Concepția sa pedagogică a stat la baza alcătuirii Legii instrucțiunii publice din 1864⁷⁹.

Activitatea în fruntea Eforiei Școlilor nu a durat însă decât doi ani. Datorită caracterului său integru, decis, nedispus să facă compromisuri va intra în scurt timp în conflict cu o mare parte din membrii Eforiei. Aceștia s-au grupat în jurul lui Ion Heliade Rădulescu a cărui gazetă *Curierul Românesc* lansează o serie de atacuri împotriva lui Maiorescu, acuzându-l de defavorizarea profesorilor ardeleni greco-catolici în dauna celor munteni ortodocși, etc.⁸⁰.

La 17 iunie 1861 acesta demisionează, dar va rămâne în funcție până la sfârșitul anului școlar⁸¹. În anul următor este ales membru de onoare al ASTREI și în 1863 primește catedra de istorie la facultatea de litere. Deși bolnav, va reuși să țină cursuri de o înaltă probitate orală și științifică. A murit la 24 august/5 septembrie 1864.

Ioan Maiorescu, prin studiile sale istorice și lingvistice, prin activitatea diplomatică și propaganda politică, dar mai ales prin lupta susținută în cadrul școlii, pentru apărarea identității și culturii poporului român a pus în evidență voința națiunii române de a avea un stat național unitar.

Așadar, Alexandru Papiu Ilarian îl putea numi pe bună dreptate „apostol al ideilor naționale în trei țări române”.

75. Iosif Popovici, op. cit., p.733.

76. Vasile Nicoară, Românii istrieni, în „Transilvania”, anul XXI, 1890, p.3-9.

77. George Bariț, Ioanu Maioreșcu, în „Transilvania”, nr.14,15 iulie 1877, p.155.

78. N. Bănescu, V. Mihăilescu, op.cit., p.82.

79. Marin Stoica, op.cit.

80. N. Bănescu, V. Mihăilescu, op.cit., p.87-90.

81. Ibidem.

**IOAN MAIORESCU – THE PROFESSOR AND
THE POLITICAL MAN**

Abstract

Ioan Maiorescu is one of the prominent personalities of the generation from 1848, occupying an important position in the context of the history and Romanian national culture.

In 1836 Ioan Maiorescu, who was from Transylvania, entered the political circle in the Țara Românească. In the Țara Românească and Moldova will be remarked as a brilliant pedagogue and reorganizer of the educational system.

During the revolution of 1848-1849, after he was part of a provisory committee in the Țara Românească, Ioan Maiorescu went to Frankfurt. Here, following the diplomatic conduct, started a sustained action, due to convince the German Parliament of the necessity to keeping the independence of the Principatele Române and to constituting a Romanian state between the borders of the old Dacia.